

Futures Studies and Back Casting in the Face of the Prevalence of Covid 19

Amir Hushang Heidari¹

Abstract

Regards to the differences between humans and their perceptions' diversity, we can imagine different futures in different situations for ourselves. Life diversity and the desire to get away from everyday life may be the greatest human concern and the origin of all depression and frustration of human beings in the 21st century. Sometimes, various social events such as floods, earthquakes, diseases and some things like these sometimes surprise us. It is clear that Communities with conscious visions of their future, which strive to realize their visions will never suffer from everyday life

In the face of new futures and their profound changes, we must pay multifaceted attention and by recognizing this multifaceted attention and being aware of them, prepare ourselves for the future, and contribute to the construction of our future. Covid 19 disease may be considered as the latest event in human society that has affected somehow all human beings in the world. The disease has led societies to make decisions which they have not been tried before. Decisions which sometimes have had far more dangerous consequences for them than the coronavirus

When action lacks collective consensus and wisdom, no better results are expected from sudden decisions. In the following article, the author will try to explore and introduce appropriate solutions to identify uncertainties with a studying documents method and with an interpretive approach, which they will surprise us about the future if we do not pay attention to them. Futuristic research in certain circumstances, such as the Corona period, will provide valuable and significant solutions in the face of the Covid 19 outbreak or similar events that the author is interested in. Obviously, with this approach, we will be able to create favorable futures for ourselves

Keywords: Futuristic research, Corona, Covid 19, Optimal Futures, Uncertainties

1. Assistant Professor of the Futures Studies Department, National Research Institute for Science Policy (NRISP), heidari@nrisp.ac.ir

پیش‌نگری و پس‌نگری در مواجهه با شیوع کووید ۱۹

امیرھوشنگ حیدری^۱

تاریخ پذیرش: ۹۹/۰۶/۳۰

تاریخ ارسال: ۹۹/۰۲/۲۷

نوع مقاله: ترویجی

چکیده

با توجه به اینکه ما انسان‌ها هیچ‌یک شبیه هم نیستیم و تنوع ادراک داریم در شرایط مختلف آینده‌ای متفاوتی برای خود تصور می‌کنیم. تنوع در زندگی و فاصله گرفتن از روزمرگی شاید بزرگترین دغدغه بشر باشد که تمام افسردگی و سرخوردگی انسان‌ها در قرن ۲۱ از این عامل مهم نشأت می‌گیرد. رخدادهای مختلف اجتماعی از قبیل سیل، زلزله، بیماری و مواردی از این دست، گاهی اوقات باعث غافلگیری ما می‌شود. جوامعی که هوشیارانه برای آینده خود تصوراتی دارند و تلاش می‌کنند به تصاویر خود نسبت به آینده جامع عمل ببوشانند، هیچ‌گاه دچار روزمرگی نخواهند شد. ما باید در مواجهه با آینده‌های جدید و تغییرات ژرف آن به شکلی چند وجهی توجه داشته باشیم و با شناخت این وجوه و آگاه بودن نسبت به آنها خود را برای آینده آماده سازیم و بکوشیم در ساخت آینده خود سهیم و دخیل باشیم. بیماری کووید ۱۹ را شاید بتوان جدیدترین رویداد جامعه بشری بدانیم که تمام انسان‌های جهان را به شکلی تحت تأثیر قرار داد. این بیماری موجب شد جوامع حتی در برهه‌ای از زمان‌ها تصمیم‌گیری‌هایی را که قبلاً آزموده نشده بودند، یکباره اتخاذ کنند که در پاره‌ای اوقات نتایج بس خطرناک‌تر از ویروس کرونا را برای آنها بدنبال داشت و دارد. وقتی اجماع و خرد جمعی روی اقدامات صورت نگیرد انتظاری بیش از این نیز از تصمیمات یکباره نمی‌رود. در نوشته پیش روی، نگارنده تلاش خواهد کرد با روش مطالعه اسناد و با رویکردی تفسیری به اکتشاف و معرفی راه‌کارهایی مناسب برای شناخت عدم قطعیت‌هایی می‌شود که توجه نداشتن به آنها باعث غافلگیری ما نسبت به آینده خواهد شد. آینده‌پژوهی مبتنی بر پیش‌نگری و پس‌نگری در شرایط خاصی همچون دوره کرونا موجب ارائه راهکارهای ارزنده و قابل توجه در مواجهه با شیوع کووید ۱۹ یا وقایعی از این دست خواهد شد که مورد نظر نگارنده است. بدیهی است با این رویکرد قادر خواهیم بود که آینده‌های مطلوب را برای خود بسازیم.

کلیدواژگان: آینده‌پژوهی، کرونا، کووید ۱۹، آینده‌های مطلوب، عدم قطعیت‌ها.

۱. عضو هیأت علمی گروه آینده‌پژوهی مرکز تحقیقات سیاست علمی کشور، Heidari@nrsp.ac.ir

بحران کرونا رخدادی جهانی است که اقدامات مختلفی را از سوی کشورهای گوناگون جهان به دنبال داشته و این اقدامات آینده‌جدیدی را برای ما خواهد ساخت. اگرچه ما باید در زمان‌های کوتاه از بین مجموعه‌ای از اقدامات، مناسب‌ترین آنها برگزینیم و به اجرا درآوریم ولی آنچه علاوه بر حل این مشکل حائز اهمیت است، پذیرش مسئولیت اقدامات ما است. هر اقدام امروز ما در بلندمدت تأثیرات فراوانی را در پی خواهد داشت و پنجره‌هایی به سوی آینده‌های متفاوت بر ما خواهد گشود. آنچه بسیار حائز اهمیت است آمادگی ما در مواجهه با آینده پساکرونایی است (کارلسون، ۲۰۲۰).

تصمیم‌گیری‌هایی که قبلاً آزموده نشده‌اند در این برهه از زمان بسیار گرفته می‌شوند، گاه اجماع و خرد جمعی روی اقدامات (بالاجبار) صورت نمی‌گیرد و بدتر اینکه نتایج بسیاری از اقدامات برایمان نامشخص است. اینها از ویژگی‌های مدیریت دوره کرونایی است.

پرداختن به مقوله کرونا وابسته به علوم فرارشته‌ای بوده و دانش‌هایی همچون پزشکی، علوم انسانی، علوم اجتماعی، علوم شناختی و دانش‌های تمدنی و فلسفه تاریخ و حوزه رسانه و امثال را در برمی‌گیرد (سینقال، ۲۰۲۰).

به عنوان نمونه اثرات کرونا بر موضوع جمعیت بسیار حائز اهمیت است. تأثیر این بیماری بر کسب و کارها و به تبع آن کاهش درآمدهای افراد باعث کاهش میزان ازدواج و همچنین زاد و ولد می‌شود. بنابراین روندهای کاهش نرخ زاد و ولد و رشد میزان کهنسالی جوامع یکباره دچار تغییرات زیادی خواهد شد. حتی جنبه امنیتی و جنگ بیولوژیکی هم مورد توجه قرار گرفته و آمادگی‌هایی برای مقابله با این تهدید فراهم شده است. آینده‌پژوهی قادر خواهد بود با ارائه تصویر بزرگ^۱ از یک رخداد ما را در اخذ تصمیمات درست یاری رساند (هراری، ۱۳۹۹).

ما و نگاه به آینده

ما انسانیم و علاوه بر اینکه هیچیک شبیه هم نیستیم بلکه شبیه هم نیز نمی‌اندیشیم، شبیه هم رفتار نمی‌کنیم، تنوع ادراک داریم، تنوع استعداد داریم، برای خود امیال و آرزوهای متفاوتی داریم و آینده‌های متفاوتی برای خود تصور می‌کنیم. مادامی که فردایمان شبیه امروز باشد

نتیجه‌ای جز ملالت و روزمرگی نخواهیم داشت. انسان امروزی بدیع‌خواه است و به دنبال تازگی و دنیای نو می‌رود. باید بدانیم شبیه نشدن فردا نسبت به امروزمان تنها بخاطر شدت، تنوع، تعدد و گستردگی تغییرات اجتماعی و فناورانه است. پس اگر قرار است دچار غافلگیری در مواجهه با آینده‌های جدید و تغییرات ژرف آن نشویم از الان خود را باید برای آینده آماده سازیم و بکوشیم در ساخت آینده خود سهمیم و دخیل باشیم (خزایی، ۱۳۹۶: ۱۴۸).

گذشته‌نگری بیماری‌های واگیردار در قرنی که گذشت

آمار مرگ و میر بیماری کووید ۱۹ نسبت به بیماری‌های سارس و مرس کم‌تر است. آنفولانزای هنگ‌کنگی یکی از بیماری‌های عالم‌گیر (پاندمی)^۱ قرن اخیر بود که از تابستان ۱۹۶۸ تا بهار ۱۹۷۰ سراسر جهان را درنوردید و در حدود ۱ میلیون نفر انسان را به کام مرگ کشید.

در مارس ۱۹۵۸ شمار قربانیان آنفولانزای آسیایی را در ایالات متحده ۶۹۸۰۰ نفر اعلام کردند. اما مرگ‌بارترین بیماری عالم‌گیر قرن بیستم و حتی تاریخ بشر را آنفولانزای اسپانیایی می‌دانند که از ۱۹۱۸ تا ۱۹۲۰ طول کشید. ویروس این بیماری بیش از ۵۰۰ میلیون نفر یعنی در حدود ۲۷ درصد جمعیت جهان را مبتلا کرد. برپایه مطالعات و بررسی‌های جدید، آنفولانزای اسپانیایی مسبب مرگ نزدیک به ۱۰۰ میلیون انسان شد (بهلولی، ۱۳۹۹).

پاندمی کووید ۱۹ در اواخر سال ۲۰۱۹ میلادی در ووهان^۲ ظاهر شد و از آنجا به شهرهای دیگر آن کشور راه یافت و تاکنون با سرعتی حیرت‌انگیز سراسر جهان را درنوردیده است. کرونا ویروس کووید ۱۹ از خانواده ویروس‌هایی مانند سارس (سندروم حاد تنفسی) و مرس (سندرم تنفسی خاورمیانه) است.

کرونا ویروس سارس نیز در نوامبر ۲۰۰۲ از یکی از ایالت‌های جنوبی چین به راه افتاد و تا ژوئیه ۲۰۰۳ به گواهی انستیتو پاستور ایران بیش از ۸ هزار نفر را بیمار کرد و سبب ساز مرگ نزدیک به ۸۰۰ نفر در ۲۰ کشور جهان شد. اما کرونا ویروس مرس در سال ۲۰۱۲ در عربستان سعودی ظاهر شد و از آنجا به ۲۷ کشور جهان راه یافت. این کرونا ویروس افزون بر دستگاه

1. Pandemic

۲. (Wuhan) یکی از شهرهای کشور جمهوری خلق چین است. این شهر مرکز استان هوئی و ششمین شهر پرجمعیت چین است. جمعیت آن در سال ۲۰۱۰ میلادی برابر ۹,۷۸۱,۰۰۰ نفر بوده است.

تنفسی به ارگان‌های دیگر بدن مانند کلیه و کبد نیز آسیب می‌رساند و از همین رو میزان مرگ و میر حاصل از آن به نسبت شمار بیمارانش بسیار بیش از کرونا و ویروس سارس است. از سپتامبر ۲۰۱۲ تا ژوئن ۲۰۱۵ از ۱۳۶۰ بیمار مبتلا به بیماری مرس ۵۲۷ نفر جان باختند. این ویروس از شتر به انسان سرایت کرد. به گزارش سازمان بهداشت جهانی^۱ ۸۰ درصد بیماران ساکن عربستان سعودی بودند. با این حال تاکنون از بیماری‌های سارس و مرس نه به عنوان پاندمی بلکه زیر عنوان اپیدمی یا بیماری همه‌گیر یاد کرده‌اند (بهلولی، ۱۳۹۹).

در حال حاضر برپایه مطالعاتی که دانشمندان درباره کووید ۱۹ انجام داده‌اند همین قدر می‌توان گفت که نیروی کشندگی آن نسبت به سارس و مرس ضعیف‌تر است. به عبارت دیگر میزان مرگ و میر آن نسبت به شمار مبتلایان از میزان نسبی مرگ و میر در بیماری‌های سارس و مرس کم‌تر است. در واقع، آنچه کووید ۱۹ را از بیماری‌های هم خانواده‌اش به کل جدا می‌کند سرعت شگفت‌انگیز گسترش آن و به عبارتی عالم‌گیری شتابان آن است.

آخرین پاندمی پیش از ظهور کووید ۱۹؛ آنفلوآنزای خوک ۲۰۰۹ بود که در آوریل ۲۰۰۹ از مکزیک به راه افتاد و تا اوت ۲۰۱۰ بیش از ۷۰ کشور جهان را درنوردید. شمار جان باختگان ثبت شده آنفلوآنزای خوک ۲۰۰۹ را ۱۸۵۰۰ نفر اعلام کرده‌اند. اما برپایه مطالعات علمی مشترکی که ۹ عضو مرکز کنترل و پیشگیری بیماری‌ها^۲ انجام داده‌اند، شمار کشته شدگان را ۸ تا ۳۲ برابر این تعداد تخمین می‌زنند. میزان مرگ و میر در آفریقا و آسیای جنوب شرقی به سبب محدودیت‌های درمانی و اهمال در پیشگیری، بسیار بالا بود. کارشناسان برجسته‌ترین ویژگی آنفلوآنزای خوک ۲۰۰۹ را مرگ و میر جوانان و میان‌سالان می‌دانند. ۸۰ درصد قربانیان آن آنفلوآنزای گروه‌های سنی زیر ۶۵ سال بودند. در حالی که در آنفلوآنزاهای دیگر بیشینه جان باختگان وابسته به گروه‌های سنی بالاتر از ۶۵ سال بود.

آنفلوآنزای هنگ‌کنگ پاندمی دیگر این قرن بود که از تابستان ۱۹۶۸ تا بهار ۱۹۷۰ سراسر جهان را درنوردید و در حدود ۱ میلیون نفر را بکام مرگ کشاند. یک دهم جان‌باختگان از مردم ایالات

۱. (WHO) یکی از آژانس‌های تخصصی سازمان ملل متحد است که نقش سازماندهی بهداشت جامعه جهانی را به عهده

دارد. این آژانس در ۶ آوریل سال ۱۹۴۸ در ژنو سوییس تأسیس شد.

۲. CDC یکی از آژانس‌های ایالات متحده آمریکا

متحده آمریکا بودند. در هنگ‌کنگ نیم میلیون نفر یعنی ۱۵ درصد از جمعیت آن جزیره به این بیماری مبتلا شدند.

از دیگر بیماری‌های عالم‌گیر قرن باید به آنفولانزای آسیایی در سال ۱۹۵۷ اشاره کرد. ویروس این پاندمی در فوریه ۱۹۵۷ از سنگاپور به راه افتاد و در آوریل آن سال به هنگ‌کنگ رسید، سراسر چین را درنوردید و در همین مدت ۲۵۰ هزار نفر را بیمار کرد. سپس وارد بریتانیا شد. در دسامبر آن سال آمار جان‌باختگان آنفولانزای آسیایی در سراسر بریتانیای کبیر ۳۵۵۰ نفر اعلام شد. ویروس این بیماری سپس رهسپار ایالات متحده آمریکا شد و ده‌ها هزار نفر را در آن کشور به کام مرگ کشید. در مارس ۱۹۵۸ شمار قربانیان آنفولانزای آسیایی را در ایالات متحده ۶۹۸۰۰ نفر اعلام کردند.

اما مرگ‌بارترین پاندمی قرن بیستم و حتی تاریخ بشر را آنفولانزای اسپانیایی می‌دانند که از ۱۹۱۸ تا ۱۹۲۰ طول کشید. ویروس این بیماری بیش از ۵۰۰ میلیون نفر یعنی در حدود ۲۷ درصد جمعیت جهان را مبتلا کرد. انستیتو پاستور شمار قربانیان آنفولانزای اسپانیایی را ۲۰ تا ۵۰ میلیون نوشته است. برپایه مطالعات و بررسی‌های جدید بیماری مزبور سبب‌ساز نابودی نزدیک به ۱۰۰ میلیون انسان شد. به عبارت دیگر بیش از ۵ درصد جمعیت جهان را به کام مرگ کشید. برخلاف کووید ۱۹ که قربانیانش را بیشتر از گروه‌های سنی ۶۰ به بالا می‌گیرد، آنفولانزای اسپانیایی بیشترین قربانیانش را از گروه‌های سنی ۲۰ تا ۴۰ سال می‌گرفت.

خبر شیوع بیماری عالم‌گیر ۱۹۱۸ را نخستین بار رسانه‌ها و مطبوعات اسپانیا منتشر کردند و از همین رو آن بیماری به آنفولانزای اسپانیایی معروف شد. اسپانیا در جنگ جهانی اول بی طرف مانده بود و به همین سبب نیازی به سانسور اخبار نمی‌دید. اما آمریکا و بریتانیا و فرانسه که تازه از جنگ بیرون آمده بودند، نگران روحیهٔ مردمشان بوده و از پخش اخبار ناامیدکننده جلوگیری می‌کردند. درواقع، دولت‌های آن کشورها نتوانستند در آغاز به ابعاد فاجعه پی ببرند. آنها عملاً غافلگیر شدند و از به راه انداختن کارزارهای اطلاع‌رسانی درماندند.

بعضی مناطق جهان با بستن راه‌ها از آنفولانزای اسپانیایی در امان ماندند. در آن زمان مردم با خودرو و قطار مسافرت می‌کردند. در نتیجه، ماه‌ها و گاه سال‌ها طول کشید تا ویروس این بیماری به مناطق دوردست جهان برسد. در ایران برخلاف بسیاری از کشورهای جهان آنفولانزای

اسپانیایی بیشترین قربانیانش را از میان روستاییان گرفت. به سبب قحطی، اعتیاد به تریاک، مالاریا و کم‌خونی، روستاییان ایرانی بیش از شهرنشینان به این بیماری دچار شدند و جان باختند.

انواع تصمیم‌گیری و تصمیم‌گیری خاص آینده‌پژوهی

ما در مواقع خاص و اضطراری چند نوع تصمیم‌گیری یا رویکرد مکمل داریم. ابتدا تصمیمات طبیعی یا آنی مانند فاصله‌گذاری اجتماعی، فرار از بیماران کرونایی، ماصفحه نکردن، شستشوی مداوم دست‌ها، برخورد با نژاد چینی و ... را می‌گیریم که نیاز به برنامه‌ریزی خاصی ندارد. دوم تصمیمات مبتنی بر برنامه‌ریزی راهبردی که بر اساس تجارب گذشته انجام می‌شود. مانند تولید ماسک و الکل، دستگاه‌های کمک تنفسی و ...

سوم دسته در تصمیمات در برابر دیدگاه استقبال از وقایع و عدم تلاش برای بازگشت به موقعیت پایدار گذشته اخذ می‌شود که دیدگاهی خاص است.

به هر شکل قرنطینه و به صفر رساندن فعالیت‌های انسان برای آینده‌پژوهان موضوعی جدید نیست. چه بسا آنها بطور مثال در سناریوهایی مثل هوش مصنوعی، سطح کار و اندیشیدن انسان را صفر تصور کرده‌اند یا مثلاً برای توسعه پایدار و کاهش زیان‌های زیست محیطی، سناریوی رشد اقتصادی صفر و حتی منفی را متصور شدند.

بنابراین آینده‌پژوهان به هیچ وجه بازگشت به شرایط پایدار قبلی و گذر از بحران فعلی را مد نظر ندارند بلکه آنان معتقدند باید از وضعیت بحرانی فعلی به عنوان یک فرصت در راستای ساخت آینده‌های جدید گام برداشت و بدیل‌اندیشی را مد نظر داشت.

بنابراین، در آینده‌پژوهی آنان که در دوران پسا کرونا به راحتی و بزودی به حالت پایدار قبل بازگشته‌اند در واقع بازندگان دوران پسا کرونا هستند و برای آنان که دوران بحران را تحمل کرده و به آن به عنوان یک فرصت نگاه می‌کنند، صاحبان آینده‌های جدید پسا کرونا خواهند بود.

شاید بتوان گفت ما بیشتر مصرف‌کننده آینده هستیم و برای اینکه بتوانیم آینده‌ساز باشیم؛ حتماً باید علاوه بر استفاده از فرصت‌هایی مثل کرونا تلاش کنیم برنامه‌ریزی‌های بلندمدت داشته باشیم و بجای واکنش‌گرا بودن صرف در مقابل آینده؛ به سمت کنشگر بودن در تقابل با آینده گام برداریم (خزایی، ۱۳۹۶).

تنوع رویکرد در تقابل با ویروس کرونا

- عقیم‌سازی ویروس کرونا از طریق دستکاری کد ژنتیکی ویروس؛
- از بین بردن یا کاهش قدرت بیماری‌زایی ویروس از طریق تقویت بدن میزبان؛
- مقابله مستقیم با ویروس و از بین بردن آن؛
- تولید واکسن؛
- جداسازی و قرنطینه فیزیکی افراد و کاهش یا قطع کامل چرخه انتقال ویروس در جوامع.

انواع نظریه‌ها پیرامون وقوع بیماری کرونا

با وجود نظرات و نگاه‌های متفاوتی که به ویروس کرونا و بیماری کووید ۱۹ توسط صاحب‌نظران و محققان شده است، شاید بتوان گفت دیدگاه زیر شباهت بیشتری به آینده‌نگری دارد.

دکتر حمید بهلولی به این بیماری دو نگاه از دو وجه مختلف دارد و اگر چه هر دو نگاه ویروس کرونا را عامل ایجاد بی‌نظمی و هرج و مرج در جهان امروز فرض می‌کند ولیکن نگاه اول ویروس کرونا را نوعی بی‌نظمی تصور می‌نماید که در پشت سر آن نظم خاصی وجود ندارد و نگاه دوم در پشت این بی‌نظمی، نظم بزرگ را می‌توان تصور نمود (بهلولی، ۱۳۹۹).

در نگاه اول که بی‌نظمی را حاصل بی‌نظمی می‌داند شکل طبیعی نگاه به موضوع و پدیده همه‌گیری ویروس کرونا است. این دیدگاه ویروس کرونا را نتیجه جهش طبیعی ویروسی ابتدایی و اولیه می‌داند که بدلیل تغییرات ژنتیکی به منظور بقاء و تکثیر خود عملاً کره زمین را تصاحب کرده و صدها میلیون نفر را خانه نشین نموده است. این اتفاق طبیعی بوده و چه بسا جهان میلیون‌ها بار شاهد آن بوده و خواهد بود و موجودیت فعلی بشر و تنوع موجودات روی کره خاکی حاصل این رخداد طبیعی است.

ولی دیدگاه دوم که بی‌نظمی را زائیده نظم طبیعی می‌داند بر این باور است که ظلم بشر به طبیعت موجب عکس‌العمل آن در قالب انتقام‌جویی طبیعت شده است و ویروس کرونا ابزار طبیعت برای این انتقام‌گیری از انسان‌ها است.

بنابراین گروه مزبور معتقدند انسان پسا کرونایی باید با انسان پیشا کرونایی متفاوت باشد و از آنچه بر او گذشته درس بگیرد تا در مناسبات و تعاملات خود با طبیعت و محیط زیست رفتار عاقلانه‌تری در پیش گیرد تا به صلح مستمر و پایداری با طبیعت دست یابد (بهلولی، ۱۳۹۹).

از آنجایی که آینده‌پژوهی نگاهی کل‌نگر^۱ به موضوعات دارد و نباید هیچ دیدگاهی را مد نظر نداشته باشد، توجه به دیدگاه سوم نیز حائز اهمیت است. این دیدگاه از نگاه معرفتی و اعتقادی نشأت می‌گیرد و طغیان و عصیان‌نگری را دلیل اصلی این گونه عذاب‌های الهی می‌داند. تغییر رفتار، توبه و تضرع و درخواست بخشش از خداوند راهکار برون‌رفت از این عذاب است. دیدگاه چهارم که بیشتر شبیه فیلم‌های علمی-تخیلی است، آلودگی فرازمینی را عامل بیماری مزبور می‌داند که یادآور داستان کتاب بیماری از فضا^۲ است (چان، ۲۰۲۰).

پنجمین دیدگاهی که در خصوص شیوع بیماری کرونا مطرح است در ارتباط با فناوری 5G اینترنت است چرا که دلیل خوبی برای اجبار انسان در استفاده از نوعی نانو تراشه کنترلی یا کد ژنتیکی است که به منزله واکسنی برای کنترل بیماری‌ها وارد بدن انسان خواهد شد. این نوع نگاه‌های بدبینانه عموماً از منطق منسجم و شواهد متقنی پیروی نمی‌کنند.

ششمین دیدگاه نیز مبتنی بر نظریه توطئه شکل گرفته است و بر این باور است که پشت بی‌نظمی ظاهری کرونا، نظمی سترگ در جریان است. این رویکرد که از آن تحت عنوان جنگ بیولوژیکی نام برده می‌شود، معتقد است قدرت‌های بزرگ عامل تولید و انتشار این ویروس هستند و در ایام اخیر نیز شاهد برخی اتهام‌زنی‌های گوناگون از سوی دولت‌های قدرتمند جهان نسبت به هم بودیم.

نظریه آینده‌پژوهی پیرامون وقوع بیماری کرونا

دیدگاه آینده‌پژوهانه به رخداد بیماری کرونا معطوف به رویکرد تبارشناسانه و تفسیر موضوع مبتنی بر تجزیه و تحلیل زمینه بروز بیماری با اتکاء به شبکه‌ای از نظریه‌ها یا همان کل‌نگری در آینده‌پژوهی است. توجه به خرده بی‌نظمی‌های پشت این بی‌نظمی بزرگ و هرج و مرج‌های اجتماعی، اقتصادی و سیاسی طی سال‌های اخیر می‌تواند ما را در این مسیر رهنمون نماید.

1. Holistic

2. Diseases from Space (1979) authored by astronomers Fred Hoyle and Chandra Wickramasinghe

سال‌هاست نویسندگانی همچون آلوین تافلر (موج سوم)، ساموئل هانتینگتون (برخورد تمدن‌ها)، فرانسیس فوکویاما (پایان تاریخ) و امثالهم از نظام مبتنی بر نظم جهانی صحبت می‌کند و نوید تغییراتی عظیم را می‌دهند که گویا این جنگ جهانی جدید کاملاً متفاوت نسبت به دو جنگ جهانی قبلی است.

آنچه آنان به عنوان نظریاتی علمی - تحقیقی تبیین کردند در حقیقت شاکله چگونگی اجرای پروژه نظم نوین جهانی و ایجاد ساختار حکومت بر "دهکده‌ی جهانی" مورد نظر "مک لوهان" است. البته گاهی فرازهایی از سخنان آثار این افراد یادآور عقاید به ظاهر مذهبی، آرمان‌های سیاسی و ایده‌های کهنه و نوی یهودیان صهیونیستی همچون نبرد آرماگدون (آخرین جنگ بین تمام خیر با تمام شر) است که حکومت قوم برتر بر کل زمین و صلح نهایی در سایه‌ی ظهور منجی مورد نظر آنها را مد نظر دارد.

برخی باورها نسبت به بیماری کرونا در بستر عمومی جامعه

- ۱ - آمریکا تنها کشور برجسته و پیشتاز دنیا نیست؛
- ۲ - شاید بتوان گفت که چین جنگ جهانی سوم را بدون شلیک حتی یک موشک پیروز شد و هیچکس هم از پیشش بر نیامد؛
- ۳ - اروپایی‌ها آنقدر هم که بنظر می‌رسد باسواد نیستند؛
- ۴ - می‌شود تعطیلات را بدون سفر به اروپا و آمریکا هم گذراند؛
- ۵ - ثروتمندان و فقرا در مقابل بیماری یکسانند؛
- ۶ - با بالا رفتن قیمت‌ها، انسان‌ها صرف‌نظر از موقعیت اجتماعی که دارند، موجودات بسیار فرصت‌طلبی می‌شوند؛
- ۷ - هیچ کشیش و راهبه‌ای نتوانست از بیماری در حاشیه امن بماند؛
- ۸ - انسان‌ها خود بواسطه رفتارشان با طبیعت عامل ایجاد ویروس هستند؛
- ۹ - بدون طی کردن مراحل پیچیده و طولانی بوروکراسی‌های دولتی هم می‌توان میلیاردها دلار به نیازمندان کمک کرد؛
- ۱۰ - جامعه پزشکی و سلامت نیز همچون فوتبالیست‌ها و سلبریتی‌ها حائز اهمیت هستند؛
- ۱۱ - نفت عامل قابل اطمینانی برای روزهای سخت نیست؛

- ۱۲ - آرزوی داشتن وضعیت روزهای عادی در روزهای قرنطینه؛
- ۱۳ - کره زمین بدون دخالت انسان، به سرعت خودش را بازسازی می‌کند؛
- ۱۴ - اکثر مردم می‌توانند از داخل منزلشان هم کار کنند؛
- ۱۵ - رفتن نزد مشاور به منزله دیوانه بودن افراد نیست؛
- ۱۶ - صمیمیت بیشتر با کهنسالان فامیل و آشنا؛
- ۱۷ - زندانیانی که جرایم خرد دارند می‌توانند آزاد باشند تا به تعهداتشان عمل کنند؛
- ۱۸ - رعایت بهداشت در زندگی؛
- ۱۹ - فقط خانم‌ها قرار نیست که آشپزی کنند و به امور خانه بپردازند؛
- ۲۰ - سرداران و اسطوره‌های جامعه تنها مختص به عرصه نظامی نیستند؛
- ۲۱ - مدرسه‌سازی و بیمارستان‌سازی هر دو حائز اهمیتند؛
- ۲۲ - ساخت برج‌های تجاری کاری غیرعقلانی است؛
- ۲۳ - آموزش مجازی جایگزین خوبی برای مدارس سنتی است؛
- ۲۴ - قربت افراد با فناوری‌های نو؛
- ۲۵ - کاهش فناوری‌گریزی بواسطه درک کاربردهای ارزنده آن؛
- ۲۶ - رسانه‌ها لزوماً کارآمد نیستند؛
- ۲۷ - خصوصی‌سازی حتماً برای تمام سازمان‌ها اثربخش نیست و باید برخی نهادها همچنان دولتی باقی بمانند؛
- ۲۸ - در مواقع بحران همه مسئولیت‌ها به عهده دولت نیست و سازمان‌های غیردولتی و حتی افراد و اشخاص می‌توانند بسیار مؤثر باشند؛
- ۲۹ - جامعه روانشناسی کشور باید تقویت شود؛
- ۳۰ - سبب به دست گرفتن و رفتن به بازار، نوع منسوخ خرید در دنیای پساکروناپی است؛
- ۳۱ - می‌توان بسیاری از فروشگاه‌های زنجیره‌ای خدماتی و رستوران‌ها را تنها به صورت مجازی اداره کرد.

نتیجه‌گیری

آینده احتمالی را که می‌توان برای جهان پسا کرونا متصور شد، جهانی با تغییرات شگرف در جهانی، رفتاری، منش، اخلاق، سبک زندگی و همچنین وجوه اجتماعی، اقتصادی، سیاسی، فرهنگی و آموزشی و ارتباطات انسان در عصر جدید است که موجب نظم نوینی در جهان خواهد شد. ساختار متفاوتی از قدرت و ترکیب متفاوتی از بازار را سامان خواهد داد. نظم نوینی که می‌تواند جبرگرایانه نبوده و روند توسعه چندوجهی داشته باشد اگر چه بحران کرونا روند جهانی شدن سنتی گذشته را کند خواهد کرد.

جهانی شدن جدید بر مبنای کنترل سایبری و تسریع در تغییرات بیولوژیکی و شناخت دقیق‌تر مکانیسم جنگ‌های بیولوژیکی در تکثیر و ایجاد نوعی مکانیسم انتخاب مصنوعی شکل خواهد داد.

دنیای کرونایی بسیار زود می‌گذرد و برای ما علاوه بر تهدیدات عدیده، فرصت‌های زیادی را هم به دنبال خواهد داشت. در دوران پسا کرونایی جوامعی موفقند که به تهدیدات هم به دید فرصت نگریسته و آینده‌های جدیدی را کنشگرانه بسازند.

در این بین، فرهنگ ملت‌ها نیز بسیار حائز اهمیت است. متاسفانه فرهنگ کشورمان بنحوی است که ما را در مقابل وقایعی از این دست بشدت آسیب‌پذیر کرده است (توسلی، ۱۳۸۸: ۱۷۸).

بطور مثال در مقوله امنیت ملی دکتر احد رضائیان بر این باور است که در جهان سه رویکرد به مقوله امنیت ملی وجود دارد. امنیت انسانی، امنیت ملی و امنیت بین‌المللی که متاسفانه در کشور ما این امنیت ملی است که مورد توجه قرار دارد و این نگاه در تمام امور و تصمیم‌گیری‌های مسئولین کشور امری مسلط است.

در این نگاه جان افراد زیاد حائز اهمیت نیست و برای همین؛ دوران کرونایی زیاد مد نظر مسئولین نبوده و در دنیای پسا کرونایی نیز سهمی نخواهیم داشت. هر نامطلوبی همچون کرونا را دشمن تصور کرده و مشابه آنچه در کشور اتفاق افتاد، برای مقابله با آن ستادهای سرکوب کرونا احداث می‌کنیم که بیانگر عقبه فکری امنیتی مسئولان کشور ماست که یقیناً باید برای دوران پسا کرونایی اصلاح شود.

از مهندس وحید وحیدی مطلق نقل می‌کنم که باید با تغییرات ژرف کارآمد و خرق عادات و روزمرگی تلاش کنیم از دنیای پسا کرونایی خود درس گرفته و دنیای پسا کرونایی بهتر و

متفاوتی بسازیم آنچنان که حافظ فرمودند: از خلاف آمد عادت بطلب کام که من/کسب جمعیت از آن زلف پریشان کردم.

همانگونه که در این شعر جمعیت و پریشانی با هم و در کنار هم هستند در هنگام روزگار کرونایی نیز وحشت و اطمینان در کنار هم بوده و تا این دو در کنار هم نباشند جامعه به سطح بعدی آرامش و اطمینان نخواهد رسید.

منابع

ایمانی جاجرمی، حسین (۱۳۸۷). نگاهی جامعه‌شناختی به مخاطره در شهر. *مطالعات اجتماعی ایران*. دوره دوم، شماره ۲، زمستان، صص ۱۲۴-۱۴۲.

بهلولی، حمید (۱۳۹۹). خبرگزاری جمهوری اسلامی ایران، ۱۴ فروردین.

توسلی، غلامعباس؛ ابوعلی، ودادهیر (۱۳۸۸). مناسبات دانش و سیاست در یک جامعه مخاطره‌آمیز. *جامعه‌شناسی ایران*. دوره دهم، شماره ۴، صص ۲۲-۴۲.

خزایی، سعید و همکاران (۱۳۹۶). آینده‌پژوهی - مروری بر روش‌های منتخب. تهران: مرکز تحقیقات سیاست علمی کشور.

سایت پوش محیطی سلامت <https://chat.whatsapp.com/ipnzbuqewhslmgstwpvwlz>

مصاحبه وحید وحیدی مطلق دبیر کل فدراسیون جهانی آینده‌پژوهی، محمد امین قلم‌بر، سعید

قاسمی‌زاده‌تمر و احد رضائیان <https://www.aparat.com/v/gvpf>

نوح هراری، یووال (۱۳۹۹). *فایننشال تایمز* ۱۹ مارس ۲۰۲۰.

- Argus Media (Apr 1, 2020); Argus White Paper: The Coronavirus Impact; <https://www.argusmedia.com/-/media/Files/white-papers/argus-whitepaper-coronavirus.ashx>

- Bovino, Beth Ann (17 Mar, 2020); Economic Research: A U.S. Recession Takes Hold as Fallout from the Coronavirus Spreads; <https://www.spglobal.com>

- Carlsson-Szlezak, Philipp, Martin Reeves and Paul Swartz (March 03, 2020a): Harvard Business Review: What Coronavirus Could Mean for the Global Economy; <https://hbr.org/2020/03/what-coronavirus-could-mean-for-the-global-economy>.
- Chan JF, Yuan S, Kok KH, To KK, Chu H, Yang J, et al. A familial cluster of pneumonia associated with the 2019 novel coronavirus indicating person-to-person transmission: a study of a family cluster. *Lancet*. 2020; 395(10223):514-23. DOI: 10.1016/S0140-6736(20) 30154-9 PMID: 31986261.
- Coronavirus and the Lessons we can learn from the 1918-1920 Great Influenza Pandemic, Robert Barro, and 23 Mar 2020. Available at: <https://www.weforum.org/agenda/2020/03/coronavirus-great-influenza-pandemic-covid19-preparedoutbreak/>. Accessed April 25, 2020.
- Gralinski LE, Menachery VD. Return Of The Coronavirus: 2019-Ncov. *Viruses* 2020; 12(2): 135.
- GSAID Database. 2020 Coronavirus. (Accessed January 19, 2020, at <https://www.Gisaid.Org>).
- Khan N. New Virus Discovered By Chinese Scientists Investigating Pneumonia Outbreak. (Accessed Jan 8, 2020, at <https://www.wsj.com/articles/new-virusdiscovered-by-chinese-scientists-investigatingpneumonia-outbreak-11578485668>)
- Novel 2019 Coronavirus Genome. *virological.org*. (Accessed January 19, 2020, at <http://virological.org/t/novel-2019-coronavirus-genome/319>)
- Ren SY, Gao RD, Chen YL. Fear can be more Harmful than the Severe Acute Respiratory Syndrome Coronavirus 2 in controlling the Corona virus Disease 2019 Epidemic. *World J Clin Cases* 2020; 8 (4): 652-57.
- Singhal T. A Review of Coronavirus Disease-2019 (COVID-19). *Indian J Pediat* 2020; 87(4): 281-6.